

Parent's Attitudes as a Predictor of Preschoolers' Social Competence and Introverted Behavior

Neslihan DURMUŞOĞLU SALTALI*, Emel ARSLAN**

ABSTRACT: The aim of this study is to examine if parents' attitudes predict preschooler's social competence and introverted behavior. This study was carried out on parents and teachers of 309 preschoolers aged between 60 and 72 months old. Social Competence and Behavior Assessment-30 Scale, which was developed by LaFreniere and Dumas (1996) and validated and adapted into Turkish by Çorapçı, Aksan, Arslan-Yalçın and Yağmurlu (2010), was used to determine pre-schoolers' social competence and introverted behavior. Parent Attitude Scale (PAS) developed by Karabulut Demir (2007) was used to determine parents' attitudes. The Social Competence and Behavioral Assessment-30 scale was filled in by teachers and Parent Attitude Scale was filled in by mothers. The results of the study suggest that parents' attitudes are significant predictors of preschoolers' social competence and introverted behaviors. The results of this study which suggest that parent behaviors are influential on preschoolers' social behaviors once more emphasize that family is to be considered as a part of process so that studies on children can be successful.

Key Words: *Introverted, parent attitude, social competence*

SUMMARY

Purpose and significance: The aim of this study is to examine if parents' attitudes predict preschooler's social competence and introverted behaviors. As much of personality is formed in the pre-school period which is in the first six years of life, this period is significant for human life. Many behaviors child acquires in this period are in parallel with their behaviors in the future. Behaviors and attitudes of parents who are the in the immediate vicinity of the child and with whom the child is in the most interaction have a great effect on the behaviors children acquire. This study is significant as it attempts to determine whether parent attitudes toward their pre-school children are influential on their children's social competence and introverted behaviors.

Method: The study was carried out in general survey model. The study was carried out on five to six year olds attending private and state pre-school education institution in Konya city center. The study group is composed of teacher and mothers of 309 children (175 girls and 134 males) attending nursery classes in these schools. In the analysis of the data, SPSS 16.0 package program was used for multiple regression analysis.

Results: According to the results of the study, parent attitudes as a whole significantly explain children's social competencies and introverted behavior. It was found out that democratic attitude and authoritarian attitude have unique contribution to the model both for the social competence and introverted behavior.

Discussion and Conclusions: The study has revealed that mothers' democratic and authoritarian attitudes significantly predict children's social competencies and introverted behavior. Children brought up with democratic and tolerant family attitudes grow up to be individuals who make reflective decisions about themselves and undertake the responsibilities of their decisions and bear their results. They have self-confidence and developed initiative skill. They can openly express their own opinions, propose creative ideas, respect their own rights and others' rights and are more efficient in their relationships with their friends. In families where authoritarian parenting attitudes are dominant, there is a strict discipline understanding towards the child. In such families, expectations from child are high. The needs and interests of the child are not considered and rules which are not explained to child are laid down. The child is not allowed to develop their own personality, individualization, explain their own ideas and put forth his/her own self. These democratic and authoritarian attitudes can affect child's growing up as socially competent or introverted individuals. As a result, parents' attitudes towards their children can affect children's behaviors, competencies and personality characteristics.

* PhD. Mevlana University, Faculty of Education, Department of Preschool Education Konya, Turkey, e-mail: neslihan676@yahoo.com

** PhD, Konya University, Faculty of A.K. Education, Department of Preschool Education Konya, Turkey, e-mail: emaslan@selcuk.edu.tr.

Ebeveyn Tutumlarının Anasınıfına Devam Eden Çocukların Sosyal yetkinlik ve İçe Dönüklük Davranışını Yordaması

Neslihan DURMUŞOĞLU SALTALI*, Emel ARSLAN**

ÖZ: Bu araştırmanın amacı ebeveyn tutumlarının anasınıfına devam eden çocukların sosyal yetkinlik ve içedönüklük davranışını yordama düzeyini incelemektir. Araştırmaya 60-72 aylar arasında olup anasınıfına devam eden 309 çocuğun anne ve öğretmenleri katılmıştır. Araştırmada çocukların sosyal yetkinlik ve içe dönüklük davranışlarının belirlenmesinde LaFreniere ve Dumas (1996) tarafından geliştirilip, Çorapçı, Aksan, Arslan-Yalçın ve Yağmurlu (2010) tarafından Türkçe'ye uyarlama geçerlik güvenilirlik çalışmaları yapılan Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği, ebeveynlerin tutumlarının belirlenmesinde Karabulut Demir (2007) tarafından geliştirilen Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ) kullanılmıştır. Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği, öğretmenler tarafından, Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ) anneler tarafından doldurulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre; ebeveyn tutumları çocukların sosyal yetkinlik ve içedönüklük davranışlarının anlamlı yordayıcısıdır. Bu çalışma anne baba davranışlarının çocuk sosyal davranışları üzerindeki etkisine ilişkin sağladığı bulgularla, çocukla ilgili yapılan çalışmaların başarılı olabilmesi için ailenin mutlaka göz önünde bulundurularak sürece dâhil edilmesi gerektiğini bir kez daha vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal yetkinlik, içe dönüklük, ebeveyn tutumları

GİRİŞ

Kişiliğin büyük bir bölümünün yaşamın ilk altı yılını kapsayan okul öncesi dönemde oluşması bu dönemin insan hayatındaki önemini göstermektedir. Bu dönemde çocuğun kazandığı birçok davranış ileride göstereceği davranışlarla paralellik gösterir (Yavuzer, 2008; Fan & Chen, 2001). Çocukların yakın çevresi içerisinde yer alan ve erken çocukluk döneminde çocukların en fazla etkileşime girdikleri kişiler olarak ebeveynlerin tutum ve davranışları çocuğun kazanacağı davranışlar üzerinde büyük bir etkiye sahiptir (Mahoney & MacDonald, 2007; Bronfenbrenner & Morris, 1998; Oktay, 2000; Erkan, 2010). Anne-baba ve bakım veren yetişkinlerin çocuğa karşı olan davranışları bebeğin güven duygusu ve kişilik gelişimini etkileyerek çocuğun dış çevreye davranışlarını ifade etme biçimini şekillendirir. Bu da çocuğun sosyalleşmesiyle yakından ilişkilidir (İlgar, 2004; Oktay, 2000; Ülgen ve Fidan, 1997). Çocuğun insanlar ile olan sosyal ilişkilerinin nasıl olacağı hayatının ilk yıllarındaki öğrenmelere bağlıdır. Bu yıllarda, anne-baba ile arasında sağlıklı bir ilişki olan çocuk, benzer biçimde çevresindeki diğer bireylerle de sağlıklı ilişkiler kuracaktır (Çağdaş ve Seçer, 2005; Kulaksızoğlu, 2001; Yıldırım, 2006). Çocuğa aile içinde yöneltilen davranışlar çocuğun ilk sosyal yaşantılarının oluşmasında, istendik ve ya istenmeyen davranışlar geliştirmesinde büyük önem taşır (Yavuzer, 1993; Bempechat, 1992). Eisenberg, Cumberland, ve Spinrad (1998), istenmeyen davranışların duygusal beceri eksikliklerinden kaynaklanabileceğini ve birincil bakım veren kişilerin çocuğa karşı tutumlarından etkilenebileceğini söylemektedir. Son yıllarda bir çok araştırmacı istenmeyen davranışların mümkün olabildiğince erken dönemlerde tanımlanması ve ortadan kaldırılmasına yönelik girişimlerde bulunulmasının önemini vurgulamaktadır (Kimonis ve ark., 2006).

Çocuğun yaş ve gelişim döneminin bir özelliği olarak ortaya çıkabilen istenmeyen davranışların kalıcı hale gelmemesi ve kritik dönem olan okulöncesi dönemde çözümlenmesi, ileride ruhsal açıdan sağlıklı bir birey olabilmesi için önemlidir (Şehirli, 2007). Son yıllarda yapılan araştırmalar yaşamın ilk altı yılı boyunca sosyal yetkinlik becerileri geliştirilemeyen çocukların duygusal ve davranışsal açıdan problem sergileme ve yetişkinlikte de sosyal açıdan uyumsuz bir birey olma ihtimalinin yüksek olduğunu göstermiştir (Ladd, 2000). Bundan dolayı günümüzde okul öncesi dönemdeki çocuklarla ilgili araştırmalarda duygusal ve davranışsal problemler bir çok çalışmanın odağı olmuştur (Alink ve ark., 2006). Davranışsal problemler genel olarak iki

* Yrd. Doç. Dr. Mevlana Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı, Selçuklu /Konya, e-posta: neslihan676@yahoo.com

** Yrd. Doç. Dr. Konya Üniversitesi, A.K. Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı, Meram /Konya, E-posta: emaslan@selcuk.edu.tr.

şekilde ortaya çıkmaktadır. Bunlar; saldırganlık, dürtüsellik, hiperaktivite gibi davranışları içeren dışsallaştırma davranış problemleri ve utanma, sosyal çekingenlik, içe kapanıklık ve endişelilik gibi davranışları içeren içselleştirme davranış problemleridir (Stacks & Goff, 2006). Dışsallaştırma davranış sorunları erken çocukluk dönemlerinden itibaren önlem alınarak gerekli destek sağlanmadığında çocuğun şiddet eğilimli ve psikolojik problemleri bir yetişkin olmasına neden olacaktır (Owens ve Shaw, 2003). İçselleştirme davranış sorunlarının erken tanımlanamaması ve önlem alınmaması depresyon gibi ruhsal sorunlara ve bireyin kendini toplumdan izole etmesine yol açabilmektedir. Yaşın ilerlemesiyle birlikte içe kapanıklık olumsuz benlik algısı ve sosyal beceri eksikliği gibi problem durumları oluşturarak psikolojik hastalıklara neden olabilmektedir (Özbey ve Alisinanoğlu, 2009; Merrel, 1995).

Okul öncesi eğitime devam etme, özellikle de sosyal ve duygusal beceri eğitim programlarına katılma çocukta uygun davranışların geliştirilmesi ve problem davranışların ortadan kaldırılması konusunda olumlu etkilere sahiptir (Oktay, 2000; Erden ve Akman, 2000; Durmuşoğlu Saltalı, 2010). Ancak çocuğun olumlu ve ya olumsuz davranış gelişimi üzerinde en önemli etkiyi yaratan aile yapısı ve çocuğun aileyle ilişkisidir. Anne baba veya çocuğa bakım veren kişilerin çocuk yetiştirmeye yönelik olumlu tutumlar geliştirmeleri çocuğun davranışları, benlik saygısı, geleceğe yönelik amaç belirleme ve karar verme yetenekleri üzerinde oldukça önemli bir etkiye sahiptir (Güngör, 2000; Özyürek ve Tezel Şahin, 2010).

Çocuğun kendi kendini ve sosyal ilişkilerini yöneten, sosyal açıdan yetkin bir birey olması ona sağlanan fırsatlar ve anne babanın çocuklarına karşı sergiledikleri çocuk yetiştirme tutumlarına bağlıdır (Erkan, 2010). Çocuk yetiştirme tutumları ise kültürel etkiler, anne babanın yetiştirilme biçimi, anne baba arasındaki ilişki, ailenin sosyo ekonomik durumu, çocuğun yaşı ve cinsiyeti gibi birçok faktörden etkilenir ve aileden aileye değişir (Çağdaş ve Seçer, 2005). Aile ve çocuk alanında çalışan araştırmacılar tarafından çocuk yetiştirme tutumlarıyla ilgili birçok farklı sınıflandırma mevcuttur. Bu sınıflandırmaların birçoğunda Baumrind'in (1966) tanımladığı demokratik, otoriter ve izin verici ana baba tutumları yer almaktadır. Bu tutumlar dışında bir de Levy (1931) tarafından ortaya atılan, daha çok geleneksel toplumdaki aile yapılarında görülen, anne babanın çocuğu gereğinden fazla kontrol etmesi ve özen göstermesi davranışlarıyla karakterize olan aşırı koruyucu aile tutumu bulunmaktadır (Akt. Karabulut Demir, 2007).

Yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda çocuklarda sosyal ve duygusal açıdan olumlu özelliklerin ve sağlıklı bir kişiliğin gelişimi, içsel ve ya problem davranışların önlenmesi ve ortadan kaldırılmasında ailenin çocuk yetiştirme tutumları önemli rol oynadığı görülmektedir. Bu nedenle araştırmada demokratik, otoriter, izin verici ve aşırı koruyucu ebeveyn tutumlarının çocuğun sosyal yetkinlik ve içe dönüklük davranışını yordama düzeyinin incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırma modeli: Araştırma genel tarama modellerinden ilişkisel tarama modelinde çalışılmıştır.

Çalışma Grubu: Araştırma Konya ili merkez ilçelerinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi ve özel okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 aylık çocuklar üzerinde yürütülmüştür. Araştırmanın çalışma grubu tesadüfi eleman örnekleme ile oluşturulmuş, anasınıflarına devam eden 175 kız ve 134 erkek olmak üzere 309 çocuğun öğretmenleri ve annelerinden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan çocukların yaş ortalaması 65.4 (Sd=4.6) aydır.

Veri Toplama Araçları

Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 (SYDD-30): Okul öncesi dönemdeki çocukların duygusal davranışsal ve sosyal uyumları, sorun belirtileri ile sosyal becerilerinin niceliğini değerlendiren SYDD-30, her biri 10 madde içeren üç alt ölçekten oluşan altı basamaklı likert tipi değerlendirilen bir ölçme aracıdır. Sosyal Yetkinlik (SY) alt ölçeği, çocukların akranlarıyla bir aradayken gösterdikleri işbirliği ve anlaşmazlıklara çözüm yolları aramak gibi olumlu özellikleri ölçer. Kızgınlık- Saldırganlık (KS) alt ölçeği, yetişkinlere karşı gelme ve akran ilişkilerinde uyumsuz ve saldırgan davranmak gibi dışsallaştırma sorun belirtilerini, Anksiyete-İçe dönüklük (AI) alt ölçeği ise çocukların üzgün, depresif duygu durumlarını ve grup içinde çekingenlik göstermek gibi içselleştirme sorun belirtilerini değerlendirir. Ölçeğin, öğretmenler ve aileler tarafından değerlendirilen iki formu mevcuttur. Araştırmada ölçeğin LaFreniere ve Dumas (1996) tarafından geliştirilip, Çorapçı, Aksan, Arslan-Yalçın ve Yağmurlu (2010) tarafından Türkçe'ye uyarlama

geçerlik güvenilirlik çalışmaları yapılan öğretmen değerlendirme formu'nun sosyal yetkinlik ve içedönüklük alt boyutları kullanılmıştır. Ölçeğin özgün formunda ve farklı ülkelerdeki uyarlama çalışmalarında, alt ölçeklerin iç tutarlılık katsayıları .80 ve üstünde bulunmuştur. Özgün formun 2 hafta ve 6 ay ara ile yapılan test-tekrar test güvenilirlik katsayıları sırasıyla .78 ile .86 ve .59 ile .70 arasında bulunmuştur. Özgün formu İngilizce olan SYDD-30 ölçeği, gelişim ve klinik psikolojisi alanlarında uzman iki akademisyen tarafından Türkçeye çevrilmiştir. İki çeviri arasındaki farklılıklar üçüncü bir uzmandan alınan geribildirim doğrultusunda sonuca bağlanmıştır. Ölçeğin geri çevirisi, gelişim psikolojisi alanında yüksek lisans yapan bir öğrenci tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çevirinin özgün ölçek maddeleri ile denk olduğu belirlenmiştir. Ölçek maddeleri şekillendikten sonra SYDD-30'un yapılan faktör analizi sonuçlarına göre elde edilen üç faktörün (kızgınlık/saldırganlık, sosyal yetkinlik, anksiyete/içedönüklük) açıkladığı toplam varyans %48.3 olarak bulunmuştur. Ölçeği Türkçe'ye uyarlanmasında ikinci adımda, DFA yapılarak elde edilen bu yapının yeterliliği sınanmıştır. DFA sonucunda uyum indeksi değerleri ise, GFI= .84, CFI = .84, TLI = .83, AGFI = .81 olarak bulunmuştur. Sonuç olarak, tüm sınama ölçütleri dikkate alındığında, modelin veri ile uyumunun yeterli olduğu görülmüştür. SY, KS ve Aİ alt ölçekleri için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları sırasıyla .88, .87 ve .84 olarak bulunmuştur. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirlik sonuçları ise sırasıyla .64, .71 ve .45'dir. Her alt ölçek için madde-toplam korelasyon katsayıları .41 ve üstünde bulunmuştur. Bu değerler, yüksek düzeyde iç tutarlılığa işaret etmektedir. Ölçek hiçbir zaman ve her zaman arasında değişen altılı likert tipi değerlendirmeyi içermektedir. Ölçekte yüksek puanlar yüksek kızgınlık, yüksek sosyal yetkinlik ve yüksek içe dönüklüğü; düşük puanlar ise düşük kızgınlık, düşük sosyal yetkinlik ve düşük içe dönüklüğü göstermektedir (Çorapçı, Aksan, Arslan-Yalçın ve Yağmurlu, 2010)

Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ): Anne ve babaların, 2-6 yaş arasındaki çocuklarını yetiştirirken gösterdikleri ebeveynlik davranışlarının belirlenmesi amacıyla Karabulut Demir (2007) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin geliştirilme çalışmaları sırasında öncelikle demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici olmak üzere 4 boyutlu 62 maddelik bir ölçek oluşturulmuştur. Ölçek beşli likert değerlendirme içermektedir. Ölçekte yer alan maddeler davranış biçimleri şeklindedir ve her bir davranış biçimine cevaplayıcılar her zaman ve hiçbir zaman arasında değişen beş seçenek arasında yanıt vermektedir. Oluşturulan bu ölçek, İstanbul'da bulunan, düşük, orta ve yüksek sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden 17 anaokuluna devam eden 2-6 yaş arasındaki çocuğu olan 420 anne ve babaya uygulanmıştır. Geçerlik çalışmaları çerçevesinde yapılan Temel Bileşenler ve Varimax Döndürmesi analizleri sonucunda 16 madde ölçekten çıkarılmıştır. Bu şekilde demokratik tutum 17 madde, otoriter tutum 11 madde, aşırı koruyucu tutum 9 madde, izin verici tutum 9 madde olmak üzere ölçek 46 maddeyle son halini almıştır. Ölçekte yüksek puanlar alt boyutun ait olduğu ebeveynlik tutumunun baskın olduğunu, düşük puanlar ise o ebeveynlik tutumunun zayıf olduğunu göstermektedir. Yapılan güvenilirlik analizleri sonucunda Cronbach alfa değerleri demokratik boyutu için .83, otoriter boyutu için .76, aşırı koruyucu boyutu için .75 ve izin verici boyutu için ise .74 olarak hesaplanmıştır. Geçerlik ve güvenilirlik analizleri sonuçları, Ebeveyn Tutum Ölçeği'nin (ETÖ), ebeveynlerin çocuklara yönelik tutumlarını değerlendirmede yeterli düzeyde geçerlik ve güvenilirlik değerlerine sahip bir ölçek olduğunu göstermiştir.

Verilerin analizi

Verilerin analizinde, ebeveyn tutumları ile sosyal yetkinlik ve içe dönüklük arasındaki ilişkiyi belirlemek için pearson momentler çarpım korelasyonu tekniği, ebeveyn tutumlarının sosyal yetkinlik ve içe dönüklüğü yordama gücünü belirlemek amacıyla çoklu regresyon analizi, kullanılmıştır. Araştırmanın istatistiksel analizleri SPSS 16.0 programı ile yapılmıştır.

BULGULAR

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya dahil edilen annelerin çocuklarına yönelik tutumlarına ilişkin puan ortalamalarının demokratik tutum için 47.83 (sd=11.54), otoriter tutum için 27.97 (sd=5.91), aşırı koruyucu tutum için 25.71 (sd=5.90), izin verici tutum için 26.90 (sd=5.13) olduğu görülmektedir. Çocukların sosyal yetkinliklerine ait puan ortalamalarının ise 40.69 (sd=8.03), içe kapanıklık için 36.94 (sd=8.59) olduğu görülmektedir. Tablo 2'de ise ebeveyn tutumları ile çocukların sosyal yetkinlik ve içe dönüklük davranışları arasındaki ilişkilere ait korelasyon değerleri görülmektedir.

Tablo 1
Değişkenlerle ilgili tanımlayıcı istatistikler

	N	Mean	Std.Deviation
Demokratik tutum	309	47.83	11.54
Otoriter tutum	309	27.97	5.91
Aşırı koruyucu tutum	309	25.71	5.90
İzin verici tutum	309	26.90	5.13
Sosyal yetkinlik	309	40.69	8.03
İçe kapanıklık	309	36.94	8.59

Tablo 2
Ebeveyn tutumları ile sosyal yetkinlik ve içe dönüklük arasındaki ilişki

	DT	OT	AKT	İVT	SY
Demokratik tutum					
Otoriter tutum	-.31**				
Aşırı koruyucu tutum	-.37**	.61**			
İzin verici tutum	-.02	.40**	.42**		
Sosyal yetkinlik	.87**	-.43**	-.39**	-.10	
İçe kapanıklık	-.57**	.30**	.23**	-.02	-.64**

** $P < .01$ * $p < .05$

Tablo 2 incelendiğinde çocukların sosyal yetkinlikleri ile ebeveynlerin otoriter tutumları ($r = -.43$, $p < .01$) ve aşırı koruyucu tutumları ($r = -.39$, $p < .01$) arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Bununla birlikte ebeveynlerin demokratik tutumları ile çocukların sosyal yetkinlikleri arasında ($r = .87$, $p < .01$) ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Çocukların içe kapanıklıkları ile ebeveynlerin otoriter tutumları ($r = .30$, $p < .01$) ve aşırı koruyucu tutumları ($r = .23$, $p < .01$) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bununla birlikte ebeveynlerin demokratik tutumları ile çocukların sosyal yetkinlikleri arasında ($r = .38$, $p < .01$) ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Ebeveyn tutumlarından izin verici tutum ile çocukların sosyal yetkinlikleri ($r = -.10$, $p < .05$) ve içe kapanıklıkları ($r = -.02$, $p < .05$) arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Tablo 3
Sosyal yetkinlik üzerinde çoklu regresyon analizi

Model	Yordayıcı	R	R ²	R ² _{ch}	F	Df	Beta	β	p
	Sabit	.89	.78	.78	275.186	4/304			.00**
	Demokratik tutum						.58	.83	.00**
	Otoriter tutum						-.25	-.18	.00**
	Aşırı koruyucu tutum						.06	.04	.23
	İzin verici tutum						-.05	-.03	.32

Tablo 3 incelendiğinde ebeveyn tutumlarının bir bütün olarak çocukların sosyal yetkinliklerini ($R^2 = .78$, $F_{(4/304)} = 275.19$, $p < .01$) anlamlı düzeyde açıkladığı görülmektedir. Demokratik tutum ($\beta = .83$, $p < .01$) ve otoriter tutumun ($\beta = -.18$, $p < .01$) ise modele özgün katkısının olduğu bulunmuştur.

Tablo 4
İçe dönüklük üzerinde çoklu regresyon analizi

Model	Yordayıcı	R	R ²	R ² _{ch}	F	Df	Beta	β	p
	<i>Sabit</i>	.59	.34	.34	39.709	4/304			.00**
	Demokratik tutum								
	Otoriter tutum								
	Aşırı koruyucu tutum								
	İzin verici tutum								

Tablo 4 incelendiğinde ebeveyn tutumlarının bir bütün olarak çocukların içe dönüklüklerini ($R^2=.34$, $F_{(4/304)}=3.22$, $p<.01$) anlamlı düzeyde açıkladığı görülmektedir. Demokratik tutum ($\beta=-.52$, $p<.01$) ve otoriter tutumun ($\beta=-.19$, $p<.01$) ise modele özgün katkısının olduğu bulunmuştur.

TARTIŞMA VE YORUM

Bu çalışmanın amacı demokratik, otoriter, izin verici ve aşırı koruyucu ebeveyn tutumlarının çocuğun sosyal yetkinlik ve içe dönüklük davranışlarına etkisinin incelenmesidir. Bu doğrultuda yapılan analiz sonuçları annelerin demokratik ve otoriter tutumlarının çocukların sosyal yetkinliklerini anlamlı düzeyde yordadığını göstermiştir. Yapılan araştırmalar ve ilgili literatür incelendiğinde ebeveyn tutumlarının çocukların davranışları üzerinde etkili olduğunu gösteren yayınlar mevcuttur. Demokratik ve hoşgörülü bir aile tutumuyla yetişen çocuklar kendisiyle ilgili kararları düşünüp alabilen, kararlarının sorumluluğunu üstlenen, kararlarının sonuçlarına katlanabilen, özgüveni ve girişim yeteneği gelişmiş, fikirlerini açıkça söyleyebilen, yaratıcı fikirler öne sürebilen arkadaşları ile ilişkilerinde daha etkin, kendi haklarına ve başkalarının haklarına saygılı bireyler olmaktadır (Cirhinlioğlu, 2010; Yavuzer, 1993). Bu özellikler aynı zamanda bireyin sosyal açıdan yetkin bir birey olmasına da katkı sağlamaktadır. Eisenberg ve diğerleri. (2001) tarafından yapılan bir çalışmada, ailenin duygularını ifade edişi ile çocuğun sosyal becerileri ve yeterliliği arasındaki ilişki incelenmiştir. Sonuçta, annelerin çocukları ile ilişkileri sırasında ya da aile içinde yansıttıkları pozitif ve negatif duyguların çocuğun sosyal becerilerini ve yeterliliğini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Akgün ve Meirieu (2003), iki-dört yaş grubu Türk çocuklarının Fransız anaokullarına uyumunu incelemişler ve ailede sevgi ve disipline dayalı bir tutumla yetişen çocukların anaokuluna uyumunu büyük ölçüde desteklediğini ifade etmişlerdir. Bilal (1984), demokratik ve otoriter olarak algılanan ana-baba tutumlarının çocukların uyum düzeylerine etkisini incelemiştir. Sonuçta çocukların kişisel, sosyal ve genel uyum düzeyleri yönünden demokratik ana-baba tutumlarının, otoriter ana-baba tutumlarına göre daha elverişli koşullar yarattığını saptamıştır. Akbağ (1994), ergenler üzerinde yaptığı çalışmada anne-babalarının kendilerine karşı tutumlarını olumlu algılayan ergenlerin olumsuz algılayanlara göre daha çok sosyal uyum gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırma sonuçları da çalışma bulgularımızla uyumludur.

Araştırmadan elde edilen bir diğer sonuç ise ebeveynlerin demokratik ve otoriter tutumlarının çocukların içe dönüklüklerini anlamlı düzeyde yordadığıdır. Otoriter anne baba tutumunun hakim olduğu ailelerde çocuğa karşı katı bir disiplin anlayışı söz konusudur. Ailenin çocuktan beklenti düzeyi yüksektir. Çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarının dikkate alınmaması, çocuğa açıklanmayan kurallar koyulması söz konusudur. Çocuğun kendi kişiliğini geliştirmesine, bireyselleşmesine, görüş ve düşüncelerini açıklamasına ve benliğini ortaya koymasına izin verilmez (Dönmezer, 1999). Bu ailelerde fiziksel cezalar sıklıkla uygulanır. Bu baskı ortamında büyüyen çocuklar kendi duygu ve düşüncelerini ifade etmekten çekinirler (Çağdaş ve Seçer, 2005). Bu çekingen davranışlar da zaman içerisinde çocuğun içe kapanık bir bireye dönüşmesine neden olabilir. Kendi görüşlerini ifade etmekte zorluklar yaşayan, çekingen ve özsaygısı düşük bir çocuk sosyal anlamda da ilişki kurma ve devam ettirme gibi konularda sıkıntılar yaşayan sosyal yetkinliği düşük bireyler haline dönüşebilir.

Aunola ve Nurmi (2005) anne baba tutumlarının okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleri üzerindeki etkisini araştırdıkları çalışmada anne babaların baskıcı- kontrollü tutumlarının çocukların davranış sorunları ile ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Tabak (2007) ilköğretim birinci kademedeki davranış sorunları olan çocukların anne baba tutumlarını incelediği araştırmasında olumsuz anne baba tutumlarının ve aile içi çatışmanın çocuğun sosyal ve duygusal gelişimi açısından risk taşıdığını gözlemlemişlerdir. Sertbaş (2006) araştırmasında çocuklardaki davranış problemlerini yordayan değişkenleri incelemiştir. Araştırma sonucunda çocuklardaki davranış problemlerinin anne baba tutumlarına göre şekillendiğini bulmuştur.

Araştırmada ayrıca aşırı koruyucu tutum ve izin verici tutumun çocuğun sosyal yetkinliğin ve içe dönüklüğün anlamlı bir yordayıcısı olmadığı sonucuna da ulaşılmıştır. Bu bulgular literatürle uyumsuzdur. Çünkü literatür incelendiğinde koruyucu anne-babalarla ilgili olarak çocuğa gereğinden fazla kontrol, özen ve ilgi göstermeleri, çocuğun gereksinim duymadığı durumlarda bile müdahale etmeleri, çocuğun her türlü ihtiyacının karşılanması gibi özelliklerinin çocuğun bağımsız davranmasını ve kendine güven kazanmasını zorlaştıracağı, çocuğun başkalarına aşırı bağımlı, savunmasız, utangaç ve sorumsuz bir, şımarık kişilik geliştirmesine sebep olmaktadır denmektedir (Tola 2003). İzin verici ebeveyn tutumu ile ilgili araştırma sonucumuzda literatürle uyumsuzdur. Çünkü literatürde aşırı hoşgörülü/izin verici tutumu sosyalleşmeyi olumsuz etkileyen bir faktör olarak kabul edilmektedir. Aşırı hoşgörülü/izin verici tutumla yetişen çocukların hayatında hiçbir sınır olmadığı için ait olmayı hissedemedikleri, benmerkezci oldukları, asi ve saldırgan davranışlarının çok olduğu, yaşamlarında sınırları öğrenemedikleri için başkalarıyla işbirliği yapamadıkları bu nedenle de sosyal ilişkilerde başarısız oldukları yönünde bilgiler mevcuttur (Demiriz ve Öğretir, 2007). Ancak literatürde yer alan bir diğer bilgiye göre de toplumda koruyucu ve aşırı hoşgörülü aile tutumuna genellikle tek çocuğu olan, başka çocuk sahibi olamayan ve orta yaş üzerinde çocuk sahibi olan ailelerde sık rastlandığını belirtmektedir (Dinçer, 2008; Tola, 2003, Candemir, 2000). Araştırmamızda da koruyucu ve izin verici aile tutumlarının sosyal yetkinlik ve dönüklüğün yordayıcısı olmaması çalışma grubunun aile yapısından kaynaklanıyor olabilir.

Araştırmada anne baba tutumları kendini değerlendirme türü bir ölçek ile değerlendirilmiş olması araştırmanın sınırlılıklarındandır. Çünkü bu değerlendirme şekli anne babaların çocuklarına karşı sergiledikleri tutuma ilişkin kendi görüşlerini içermektedir. Konuyla ilgili yapılacak yeni çalışmalara anne baba tutumuyla ilgili veri elde etmede çocukların algıladıkları tutumun da dikkate alınması, anne babaların çocuklarına yönelik kendi değerlendirmelerine dayalı tutumları ile çocukların algıladıkları tutumun aynı olup olmadığının da belirlenmesi yararlı olacaktır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde anne babalara çocuk gelişimi, çocuk eğitimi ve etkili ebeveynlik becerileri konularını içeren eğitimler verilerek çocuklarına yönelik olumlu tutumları geliştirilmeli, dolayısıyla sosyal açıdan yetkin ve içe dönük olmayan çocuklar yetişmesine katkı sağlanmalıdır. Anne babaların çocuklarına yönelik olumsuz tutumlarının olduğu aileler saptanmalı ve çocukların içe dönük bir bireye dönüşmesi erken müdahale programlarıyla önlenmelidir. Çocuklara sosyal yetkinlik becerileri kazandırmaya ve içe dönüklüğü önlemeye yönelik çalışmalar sadece çocuklar üzerinde yürütülmemeli aileler de mutlaka sürece dahil edilmelidir.

KAYNAKÇA

- Akbağ, M. (1994). *Liseli ergenlerin ana-baba tutumlarını algılamaları ile uyum düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akgün, E. & Meirieu, P. (2003). The analysis of the adaptation of the 2-4 year old Turkish children to French Preschool. OMEP World Council and Conference, Kuşadası
- Alink, L.R.A., Mesman, J., Van Zeijl, J., Stolk, M. N., Juffer, F., Koot, H. M., Bakermans-Kranenburg, M. J., & Van Ijzendoorn, M. H. (2006). The early childhood aggression curve: Development of physical aggression in 10- to 50-month-old children. *Child Development*, 77(4), 954 – 966.
- Aunola, K. & Nurmi, J. E. (2005). The role of parenting styles in children's problem behavior. *Child Development*, 76 (6), 1144-1159.

- Bempechat, J. (1992). The role of parent involvement in children's academic achievement. *School-Community Journal*, 2 (2), 31-41.
- Bilal, G. (1984). *Demokratik ve otoriter olarak algılanan ana-baba tutumlarının çocukların uyum düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Bronfenbrenner, U. & Morris, P. A. (1998). The bioecological model of human development. In W. Damon & R. M. Lerner (Eds.), *Handbook of Child Psychology: Sixth Edition, Volume One: Theoretical Models of Human Development*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Candemir, F. (2000). *Anne-baba tutumlarının çocuktaki benlik kavramı üzerine etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Cirhinlioğlu, F. G. (2010). *Çocuk ruh sağlığı ve gelişimi, okul öncesi dönem*. 2. Baskı, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Çağdaş, A. & Seçer, Z. (2005). *Anne baba eğitimi*. Ankara: Eğitim Kitabevi.
- Çorapçı, F., Aksan, N., Arslan-Yalçın, D. & Yağmurlu, B. (2010). Okul öncesi dönemde duygusal, davranışsal ve sosyal uyum taraması: sosyal yetkinlik ve davranış değerlendirme-30 ölçeği. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 17 (2), 63-74.
- Demiriz, S. & Öğretir, A. D. (2007). Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki 10 yaş çocuklarının anne tutumlarının incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15 (1), 105-122.
- Diñer, B. (2008). *Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeyde lise ikinci sınıfa devam eden ergenlerin anne baba tutumlarını algulamaları ile arkadaşlık ilişkilerinin incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Dönmezer, İ. (1999). *Ailede iletişim ve etkileşim*. İstanbul: Sistem yayıncılık.
- Durmuşoğlu Saltalı, N. (2010). *Duygu eğitiminin okul öncesi dönem çocuklarının duygusal becerilerine etkisi* Yayınlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü , Konya.
- Eisenberg, N., Cumberland, A., & Spinrad, T.L. (1998). Parental socialization of emotion. *Psychological Inquiry*, 9(4), 241-273.
- Eisenberg, N., Gershoff T. E., Fabes A. R., Shepard A. S., Cumberland J. A, Losaya H. S., Guthrie K. I., & Murphy C. B. (2001). Mother's emotional expressivity and child's behavior problems and social competence: mediation through children's regulation. *Developmental Psychology*. 37(4), 475-490.
- Erden, M. & Y. Akman (2000). *Eğitim psikolojisi: gelişim, öğrenme-öğretme*. 8. Basım, Ankara: Arkada Yayınevi.
- Erkan, S. (2010). Aile ve aile eğitimi ile ilgili temel kavramlar. Z. Fulya Temel(Ed.). In: *Aile eğitimi ve erken çocukluk döneminde aile katılım çalışmaları*, 1-48, 1. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Fan, X. & Chen, M. (2001). Parental involvement and students academic achievement: A meta analysis. *Educational Psychology Review*, 13(1), 1-22.
- Güngör, A. (2000). Okul öncesi dönem ve aile. *Öğretmen Dünyası*, 246, 7-8.
- İlgar, Z. (2004). Okulöncesi eğitimde ana-baba eğitimi, XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı 6-9 Temmuz 2004, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya
- Karabulut Demir, E. (2007). *Ebeveyn tutum ölçeği (ETÖ)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kimonis, E. R., Frick, P. J., Boris, N. W., Smyke, A. T., Cornell, A. H., Farrell, J. M., et al. (2006). Callous-unemotional features, behavioral inhibition, and parenting: independent predictors of aggression in a high-risk preschool sample. *Journal of Child and Family Studies*, 15(6), 745-756.
- Kulaksızoğlu, A. (2001). *Ergenlik psikolojisi*. 4. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Ladd, G. W. (2000). The fourth R: Relationships as risks and resources following children's transition to school. *American Educational Research Association Division E Newsletter*, 19(1), 7, 9-11.
- LaFreniere, P. J. & Dumas, J. E. (1996). Social competence and behavior evaluation in children ages 3 to 6 years: The short form (SCBE-30). *Psychological Assessment*, 8(4), 369-377.
- Mahoney, G. & MacDonald, J. (2004). *Responsive teaching: parent mediated developmental intervention*. Cleveland, OH: Case Western Reserve University.
- Merrell, K. W. (1995). An investigation of the relationship between social skill and internalizing problem in early childhood: construct validity of the preschool and kindergarten behavior scales. *Journal of Psychoeducational Assessment*. 13(3)230–240.
- Oktaç, A. (2000). *Yaşamın sihirli yılları: okul öncesi dönem*. 2. Basım, İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Owens, E. B. & Shaw, D. S. (2003). Predicting growth curves of externalizing behavior across the preschool years. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 31(6), 575-90.
- Özbey, S. & Alisinanoğlu, F. (2009). A study on problem behavior of 60-72 months children who attending public early childhood education institution. *The Journal of International Social Research*, 2(6), 493-517.
- Özyürek, A. & Tezel Şahin, F. (2010). Anne baba olmak ve anne babaların çocuk yetiştirme tutumları. T. Güler (Ed.), *Anne Baba Eğitimi* (s. 35-53). Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.
- Sertbaş, N. (2006). *İlköğretim öğrencilerinde davranış problemleri ve yordayan değişkenler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İzmir.
- Stacks, A. & Goff, J. (2006). Family correlates of internalizing and externalizing behavior among boys and girls enrolled in Head Start. *Early Child Development and Care*, 176(1), 67-85.
- Şehirli, N. (2007). *Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği'nin geliştirilmesi ve bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tabak, N. (2007). *İlköğretim I. kademedeki davranış sorunları olan çocukların anne- baba tutumları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Afyon.
- Tola, D. (2003). İlkokul 5.sınıf çocuklarında ahlaki yargı ile ana-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Ülgen, G. & Fidan, E. (1997). *Çocuk gelişimi*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Yavuzer, H. (1993). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2008). *Çocuğunuzun ilk altı yılı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, İ. (2006). *Anne baba desteği ve başarı*. Ankara: Anı Yayıncılık.